

POMEN NAMAKALNEGA POLJEDELJSTVA ZA NASTANEK PRVIH CIVILIZACIJ (glede na znanstveni in tehnični napredek)

Civilizacije: irigacijsko poljedelstvo, mesta, pisava, uporaba kovin, državna organizacija, gradnja z uporabo opeke ali klesano kamenje, državna organizacija, keramika,...

Kultura: celota vseh dosežkov v neki dobi

Umetno namakanje → načrt (gradnja prekopov, kanalov, jarkov, nasipov, zapornic) → sodelovanje ni skupno delo
Vaške občine! (Egipt)

V Mezopotamiji → načrtovanje in izvedba del
↓ plemstvo + svečeništvo + vladar →
vlada iz upravnih središč → mest
↓ odloke izvaja uradništvo
Oblikuje se državna uprava → davki
Izum pisave → Sumerci sredi 4. tisočletja pred našim štetjem   Zakoni!

Državna organizacija in uprava v Egiptu:

Despotska oblast "velike hiše"

↓

FARAON (vladal je sam)

- Oblast je dedna
- je lastnik vse zemlje v državi
- poročal se je s sestrami (čistost kraljeve krvi, materino pravo)
- zakonodajna oblast, vojaška, verska, upravna, sodna

Uradništvo: hierarhično urejeno

Faraon → vezirji (najvišji državni uradniki) → predstojniki kraljevih uradov (vojsko, trgovino, gradnjo,...) → predstojnik okrožij → župani mest → predsedniki kraljevih žitnic, živine → kraljevi pisarji (podpisovali in pobirali davke, edini izven družinske vezi).

Upravni uradniki skrbeli za sodno oblast.

Vojska: red in mir, osvajalni pohodi, hierarhično urejena, pehota; bojni vozovi (ščite, sulice, sekuro, meč, lok).

Najemniška (predvsem tujci) ali plačana ali poklicna vojska

Svečeniki: Opravljanje verskih obredov; upravljali s premoženjem; služba dedna; kot nagrada plemstvu in vojakom ukvarjali z znanostjo → privilegije (ne sužnji ne vojaki ne plačujejo davkov).

DRUŽBENA UREDITEV V EGIPTU

Faraon: najbogatejši človek (vsa zemlja, davki, vojaški plen)

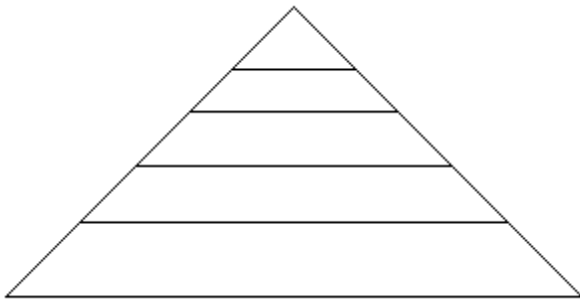
Plemstvo: - faraonova družina bogastvo, ugled, moč
- visoki in srednji uradniki, svečeniki, vojaški častniki

Meščanstvo: obrtniki, trgovci, umetniki, pisarji, davki, služiti vojski; živeli v mestih

Kmetje: najštevilnejši sloj; mali lastniki zemlje; odvisni kmetje (kralja, temperature, vojne velesile), plačujejo davek, javna dela (namakanje + gradbena dela), glavna delovna sila!

Sužnji: vojni ujetniki, nesvobodni; lahko so se poročali in imeli družino; dopolnilna delovna sila.

ORIENTALSKA DESPOTOVINA:

Orientalno suženjstvo: s sužnji ravnali lepo v primerjavi z drugimi ljudstvi v svetu.

Patriarharni suženj

Antični suženj: v Egiptu jih je bilo zelo malo, zato so bili zelo vredni (morali so imeti obrite glave in žig lastnika)

Vsakdanje življenje:

- zelo skrbeli za higieno
- platnena oblačila
- jedli kruh, pili pivo (iz pšenice; sladko); čebula ribe, pečene gosi, govedo, suho meso, fižol
- hiše iz glinene opeke
- vodna in sončna ura
- poroke → poročajo se zelo mladi
- povprečna življenjska doba je 25 let (Faraoni tudi do več 100 žena)

Način življenja odvisen od razredne pripadnosti.

- Vrednote: 1. vera
2. družina
3. izročilo

EGIPT

Nilova dolina: - Spodnji Egipt (delta) – 20 km širok pas
- Zgornji ali Južni ekvator – rodovitno blato do 10 metrov visoko ČRNA ZEMLJA

Stara država: do 2400 pr.n.št.; vključno z 8 dinastijo

Memfis; 42 okrožij ali nomov → nomarhi
Džoser, Keops, Kefren, Mikerin (faraoni → po njih so poimenovane piramide)
→ Gize pri Kairu

→ prvo vmesno obdobje

Srednja država: od 2200 do 1750 p.n.št.

Tebe (Veset ali Nut) - Luksor
Vrh v času 12. dinastije

→ drugo vmesno obdobje; tuji vladarji HIKSI → vladali 100 let → uvedejo bojne vozove, uporaba konjev

Nova Egipčanska država: od 1550 do 1100 p.n.št.

Faraon **Ahmoze**; 18. dinastija; pregnal je Hikse
Prestolnica Tebe

Tutmozis I.: Nubija (Kuš) – zlato – najemniška vojska

Tutamozis III.: Sirija, Palestina

Amenofis IV. Ehnaton → monoteizem v boga Atona → uporabljali kot sončno ploščo; reforma o umetnosti → realistično upodabljanje, neprisiljenost in razgibanost (njegova žena Nefretete → pomeni lepotica, monoteizem v boga Atona)

Tutankamon; Dolina Kraljev grob (Obstaja njegova mumija, posmrtna maska, dokazano nasilna smrt pri 18 letih, njegovo grobnico odkril Harvard Karter)

Razmes II.: 19. dinastija, gospodarstvo, politika, kulturni razcvet; novi templji, nova mseta; vojaški spopadi s Hetiti → 1. ohranjena mirovna pogodba v zgodovini (imel 90 let, ko je umrl, 91 otrok)

Razmes III.: ubrani Egipt pred "ljudstvi z morja" (najstarejša pomorska bitka) → Filistejci

→ tretje vmesno obdobje

Pozno obdobje: Saitska renesansa od 666 do 525 p.n.št. → Perzija: provinca

(Zadnja faraonka je bila Kleopatra → 31. let pr n.št. → egipt je bil Rimska provinca)

V svojo državo vključili ves znani orientalski svet → visoki davki, preseljujejo se cela plemena. (Ljudstva se Asircem podreajo. Asirci so ljudstva razseljevali.) Prvi združijo ves do takrat poznani svet to je območje od Egipta pa celo do Kitajske.

Asirci so bili zelo dobri obrtniki, rokodelci (nakit, slonovina, zlato, srebro).

Vojaška družba: množična uporaba železa

Vrh: Asurbanipal (ali Ašurbanipal) 668 – 627 (7. stol.pr.n.št.) Ninive

(največja knjižnica → ni vsebovala knjig ampak približno 25.000 glinenih tablic → klinopisi)

Leta 614 pr.n.št. → uničita jo Babilonija in Medija

Novobabilonsko kraljestvo Kaldejcev (Semit): vrh: kralj Nebukadnezar II. (604 -562 pr.n.št.)

Južni del Mezopotamije, Sirija, Palestina

↓
porušil 587 pr.n.št. Jeruzalem
viseči vrtovi

Nebukadnezar II.: v Svetem pismu v stari zavezi → dal požgati in uničiti tempelj iz 10 stol.pr.n.št. v Jeruzelemu (zgraditi ga je dal Salamon). Židje so kasneje dali zgraditi nov tempelj, ki pa ga kasneje porušijo Egipčani – ohrani se le zid "objokovanja".

Židom ali Judom da ponovno več pravic Perzijci in kasneje Aleksander Veliki.

Fenicija (S del) → najboljši pomorščaki – dežela škrлата (iz žlez polža mureksa/ za 1 kg barve potrebuješ 13.000 polžev) → (barvilo, uporabljali bogati ljudje → rdeča, violična barva) (Kanaan): - vrh ½ 1. tisočletje pr.n.št.

↓
grško ime (Bljižni vzhod) - skupen naziv za neodvisne države na vzhodni obali Sredozemskega morja

J del: Palestina

→ Biblos, Sidon, Tir

→ Obmorskim mestom vladali Kralji

→ **ukvarjali:** - terasast način obdelovanja polj: pšenica, oljka, ječmen, datlji, smokve
- škrlatno obarvano blago, les (cedrovina), keramika, slonovinsko steklo, kovinski izdelki (nakit, orožje), lan
- ribolov
- pomorska trgovina
- ladjedelništvo (cedrovina, štirikotna jadra) → orientirali so se po zvezdah

Pluli so po celotnem Sredozemskem morju → Britanska otočja, 1.6000 pr.n.št. naj bi odpluli celo v Afriko. Ustanavljali so kolonije → Gades, Utika, Karantagina (Severna Afrika → kolonija Fenicije)

Iznajdba črk: Sinajska pisava: 1904 Flinders Petrie, najstarejši znani črkopis Feničani so to pisavo okrog leta 1000 pr.n.št. izpopolnili → 22 znakov za soglasnike, samoglasnikov ne poznajo → Grki jih dodajajo.

Kompas : Kitajci → 1 stoletje pr. n. št.

PALESTINA (del Kanaana)

- 2. tisočletje na jugu Kanaana, semitski Hebrejci: - Izraelci na severu
- Judje ali Židje na jugu

Izraelci → tisti, ki se borijo z bogom
 Judje ali Židje → Hebrejci čez reko
 Hebrejec → tisti, ki prihaja iz stepe
 Jahve → on, ki je
 David: tisti, ki je pravičen
 Salamon: tisti, ki je moder, pameten

Abraham iz Mezopotamije

- 17. stoletje pr.n.št. → Egipt
- 13. stoletje pr.n.št. → Mojzes (= najdenček iz vode) → prvi zakonik Dekalog osnova Tore, Postave ali Pentatevha

↓

(Iz Egipta pripelje Žide v obljubljeni deželo/ na Sinajski puščavi dobi od boga 10 božjih zapovedi = DEKATALOG (→ iz 2. velikih plošč) prvi del obsega trije zapovedi → o človeku in bogu, drugi del pa obsega sedem zapovedi → o odnosu ljudi med seboj)

Doba sodnikov: • zvezo 12 plemen imenujemo Izrael

- sodniki: - vodili rodove v času nevarnosti
- razsojali o sporih → Samson, Debora, Samuel

Kraljestvo Izrael: - kralj Savel (umre v boju s Filistejci), kralj David (1000 let pr.n.št.; nasledil je Savela → je njegov zet):

- porazi Filistejce
- Jeruzalem razglasi za prestolnico (da jo tudi zgraditi)
- 1012 – 964 pr.n.št. ustanovi enotno Kraljestvo

- Salamon (v 10. stol.pr.n.št.) 964 – 926 pr.n.št. višek (razvoja, bogateli s tranzitno trgovino)

↓

grič Zion → tempelj posvečen Jahvetu (U. str. 65)

- obdavčil prebivalstvo, tranzitna trgovina
- razpad (ko Samuel umre): • Izrael - Samarija
- Juda - Jeruzalem

722 pr.n.št. Asirci (S del → država pride pod Asirsko suženjstvo) 27.000 ujetnikov v suženjstvo)

587 pr.n.št. Judovsko kraljestvo zavzeli Babilonci (J del → Babilonsko suženjstvo), Nebukdanezar, uničen tempelj

539 pr.n.št. Vrnejo se, ko Perzijci (Kir) zasedejo Babilon

→ monoteizem, izvoljeno ljudstvo

Glavni kulturni spomenik stare Palestine → Sveto pismo ali Biblija

Biblijo Muslimani priznavajo. Koran (= Muslimanska sveta knjiga) sledi Bibliji.

Alah → pomeni bog (nič drugega)

Njihov sveti dan je sobota (sabat).

Monoteizem: vera v enega boga
Paradiž = raj = nebesa (pri Kristjanih)

Sinaj = puščava, polotok (tam dobi Mojzes 10 božjih zapovedi)

Sion = grič v bližini Jeruzelema

Soraja (preimenovana Sara) → Abrahamova žena

Diaspara → Židovske skupnosti izven matične domovine (nastane takrat ko po Rimskem suženjstvu Žide izženejo iz obljubljenega dežele).

Geto → Židovska četrt

HETITI

- okrog leta 1900 pr.n.št. naselitev v Malo Azijo
- okrog leta 1600 pr.n.št. nastanek Hetitske države
Kralj **HATUZILI** ~ HATUZA
- velesila v 14. in 13. stoletju pr.n.št.
razširitev na Sirijo, severno Mezopotamijo
boji z Egipčani pri Kadešu (nedoločen izid)
- **konec 13. stoletja** državo uničijo "ljudstva z morja"
- **Hetitski zakonik** (ni tako krut kot Hamurabijev; temelji na bogastvu (denar)) (U. str. 66)

PERZIJA

- lega: JZ del Irana; iranska planota

- **sredi 1. tisočletja** pr.n.št. nastane velika enotna Perzijska država od Egipta do Inda,
dinastija **Ahemenidov**

- pokorjena ljudstva plačevala "le" davke v zlatu, orožju, živini

Darej I. (522 – 486 pr.n.št.) "kralj kraljev":

↓ največji obseg in razcvet

↓ zaradi velikosti, različne stopnje razvitosti, pobiranja davkov in lažje uprave je državo razdelil na **SATRAPIJE** (20) → nadzor kraljevih zaupnikov "kraljeve oči in ušesa"

↓ gradnja cest; cesta med Suso in Sarde 2500 km

↓ poštno postojanke 30 km

- ↓ koval zlat denar "dareikos"
- ↓ Persepolis (glavno mesto)

Mitraizem: mistični kult spopada med dobrim in zlom (Mitra → arijski bog svetlobe)

Perzijsko - Grške vojne

INDIJA

→ izkopanine v dolini Inda; DRAVIDI (prva civilizacija)

Mohendžo – Daro zgrajeni na umetnih nasipih ob rečnem bregu
Harappa (mesta kjer se razvijejo prve civilizacije)

- tri nadstropne hiše iz opeke
- javna, zasebna kopališča; kanalizacija, prodajalne
- mestna trdnjava z žitnicami
- obzidje
- pisava, baker, bron, lončeno kolo
- kmečko zaledje z namakalnim gospodarstvom

Konec te civilizacije (z udorom indoevropskih arijcev okrog leta 1400 pr.n.št.)

- glavni vir za to obdobje (1400-550 pr.n.št.) VEDE (4. knjige)

Staroselce so pokarili ali pa so se umaknili proti jugu. Boji med arijci in staroselci so vodili v nastanek KASTNEGA sistema → ohranitev "čistosti"

↓
(ločevanje ljudi med sabo)

KASTA: vase zaprta, dedna družbena plast, ki določa gospodarski, družbeni in verski položaj človeka.

- za vsako kasto veljajo določeni predpisi, pravice in omejitve
- hierarhično urejena; višja kasta, več privilegijev

Brahmani (ali Bramali): (svečeniki, filozofi) → ljudje svetosti in resnice; varujejo kastni sistem, skrbijo za templje, učenost, čistočo,...

Kšatrije: (vladarji, vojaki)

Vaišije: (obrtniki, trgovci, kmetje)

Šudre: (zaslužnjeni staroselci; najštevilnejši)

Parije: (ne spadajo v nobeno od kastnih skupin; so izven kastnih sistemov), so nedotakljivi, najnižja kasta
Ljudje verjamejo v kastni sistem.

Guru: vrač v Indiji

Sanskrt: mrtev Indijski jezik

S čim so se Kitajci ukvarjali?

- gojili riž, pšenico, proso, žito
- redili govedo, ovce, svinje, konje
- obrt svilarstvo, porcelan, keramika
- iznašli papir, magnet, smodnik, bankovci, tisk

Kitajska pisava: piktografska (slikovna pisava) ~ zapisuje stvari, ne besede povezuje 50.000 znamenj, enostavno pisanje 5000 pismenk. **Povezuje jih ista pisava** → na različnih koncih Kitajske izgovarjajo besede na čisto drugačen način, zapišejo jo pa enako.

Črkovna pisava: vsaka črka ima svoj glas (poznajo Feničani)

Diamantna sutra: prva tiskana knjiga na svetu v 9. stoletju pr.n.št..

KULTURA

1. Pisava

- piktografska (Mazopotamija, Egipt)
- črkovna (Fenicija)

Hieroglif: razvozlala Šampoljo 1822 (naključno)

Klinopis: nemec Grotefend (leta 1802)

Gode: budistični templji (svetišča v budizmu)

Mastabe: tip grobnice, ki je kvadratasta (kvadrat → prva oblika piramide)

Kartuša: obkroževanje faraonovih imen

Astrologija: zvezdarstvo

Astronomija: zvezdoslovje

ZNANOST, PRAVO, KNJIŽEVNOST (preprosto in uporabno)

Zakoniki: Hamurabijev, Hetitski, 10 božjih zapovedi

Večina prava temelji na običajnem pravu → prenaša se iz roda v rod

MEDICINA

Imhotep: zdravnik (3. tisočletje pr.n.št.)

KOLENDAR

- Egipčani: sončni koledar
- Mezopotamija: lunin koledar

Slikarstvo

- geometrijske mreže → nikoli s profila